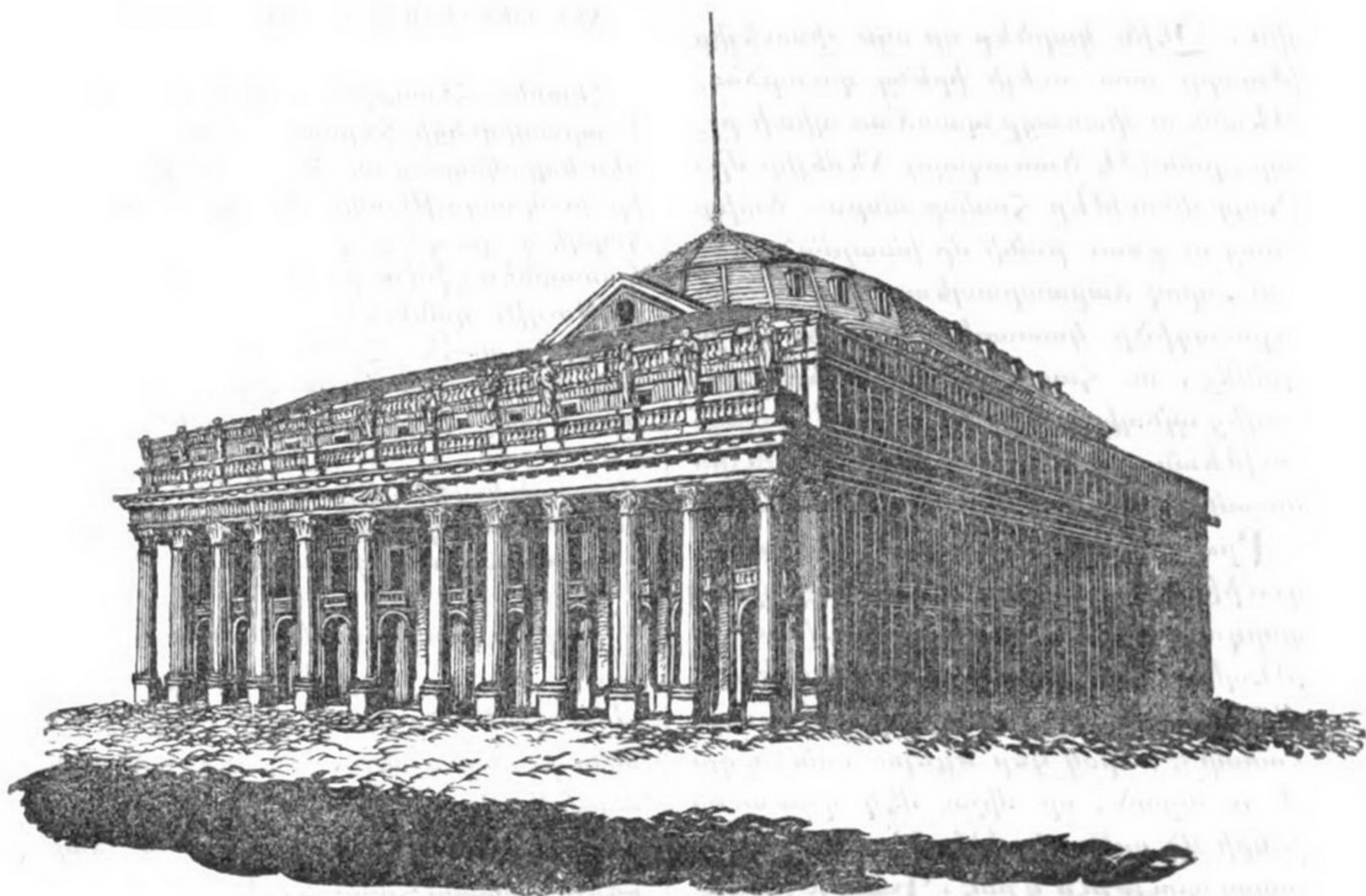

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պորտոյի քաւորը .

Վաղղիոյ գրեթէ ամէն քաղաքացի մէջ կը գտուին այնպիսի փառաւոր հասարակաց շէնքեր որ ճանապարհորդաց և արուեստագիտաց զարմանք կը բերեն :

Պորտոյ ալ՝ որ Վաղղիոյ և միանշամայն Եւրոպիոյ քաղաքացի մէջ երկրորդական տեղին ունի , և շատ կողմանէ ալ անուանի , ինչպէս իրեն բանուկ վաճառականութեամբը , հեռաւոր աշխարհաց հետ հաղորդակցութիւն , հարուստ դրամագլուխներովը , ազնիւ գինիներովը որ բոլոր աշխարհք կը վայելէ , ու բնակչաց հայրենասիրութիւն . ինչպէս դարձեալ՝ շատ անուանի անձանց ալ խանձարուրք եղած ըլլալովը , որոնց մէջ կը փայլին Սոնթէսքիէոյ և Սոնթէյնը : Սենք հոս այս քաղքիս ամենէն աւելի երևելի շէնքին պատկերն ընծայելով , համառօտ տեղեկութիւն մը տանք : Այս շէնքն է Պորտոյի թա-

տորը , որ Վաղղիոյ ալ գեղեցկագոյն շէնքերուն կարգը կը համարուի :

Այս թատեր վրայ նայողը մէկէն կրնայ իմանալ որ նոր ժամանակի ձեռագործ է : Առաջ ասոր տեղը հռոմէական մեհեան մը կար . որուն աւերակները յուզովիկոս Ժ. Բ. վերցրնել տուաւ , որպէս զի Թորոմբէթ ըսուած բերդին խրամները ազատ թողու , որն որ անատենը շատ կարևոր դղեակ մըն էր : Արտէն թէ աս շէնքը կանգնելու հրամանն որ ելաւ , քաղաքացիք մեծ տոհմաւորութիւն ունեցան , որովհետեւ ասոր պատճառաւ մօտի ամառնային շրջագայութեան ծառազարդ ճեմելիքն ալ պիտի աւրէին : Բայց Սիշլիէոյ , որ անատեն քաղաքին հրամանատարն էր , արքայական հրամանին զօրութեամբը յաղթեց ժողովրդեան գոհամակութեանը . վասն զի իրիկուն ատեն մը խել մը գործաւորներ ժողովեց , ու խոր

գիշերուան ժամանակ կտրել տուաւ բոլոր ան գեղեցիկ ծառերը, որուն վրայ առտուանց բնակիչք զարմացած մնացին: Այն կարծեր որ այն շինուելիք թատրը շատ աւելի իրենց զուարճութեանն ու փառացը պատճառ պիտի ըլլար, քան թէ ծառազարդ ճեմելիք մը: Բայց շինութեւն համար անբաւ ծախք գնաց ու բնաւ բանի մը խնայմունք չեղաւ, որով ճարտարապետը իր գեղեցիկ ուրուագիծը կատարելապէս ՚ի գլուխ հանեց, ու հասարակաց դիմացն ընծայեց այնպիսի շէնք մը՝ որ թէ ամբողջութեանը և թէ առանձին առանձին մասանցը մէջ զարմանալի կը տեսնուի:

Եւ որ տափակ կամարով սիւնակալ դաւիթը կորնթեան սիւնաշարքով մը զարդարուած է, որուն տեսքը վսեմ է, թէպէտ և երևելի բացառութեամբ մը, յատակը շրջակայ երկրին հետ հաւասար է, որով վեր ելլելու սանդուղի չէ ունեցած, որ միշտ մէկ փառաւոր շէնքի մը ամբողջութեան՝ աչքի աղէկ տպաւորութիւն կ'ընէ: Գաւիթը զարմանալի է ու դորացի ճարտարապետութեան կարգի գեղեցիկ սիւներովը շինած, և մանաւանդ ներսի մեծ սանդուղի՝ որուն ձեւը յանդուգն մտաց ծնունդ մը կը ցուցնէ ճարտարութեանը հաւասար: Բնդարձակ և բարեշէն դահլիճը կրնայ երեք հազար անձինք ներս առնուլ, և ներքին զարդարանքը արտաքին փառաւորութեւնը համեմատ է:

Եւս մեծագործ թատրոնին մէջ 1780ին սկսան տեսարաններ ձևացուիլ. և առաջին անգամ բացուելուն՝ գաղղիական ամենէն նշանաւոր և անուանի թատրերգութիւններէն մէկը ձևացուցին, որ էր Սասինին Գոթոդիան, որով թատրոնին մեծագործութեանն համեմատ ողբերգութիւն մը հանդիսականաց առջին կը հանէին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴ ՄԸ

Տերմանուկեան Յովհաննէս եպիսկոպոս:

Հետեւեալ հետաքրքրական նամակը գրած է տրապիզոնցի Տերմանուկեան Յովհաննէս եպիսկոպոսը առ Յակոբ կաթողիկոս իր ճամբորդութեանը մէջ գլխէն անցած կարգէ դուրս գէպքերը պատմելով: Հընդկաստանէն Էջմիածին դարձած ատեն՝ հոն իր թուղթը գտնելով կ'առնու դարձեալ ու քովը կը պահէ: Հիմա այս թուղթը մեր մատենադարանը կը գտնուի, ուսկից որ առած անփոփոխ կը հրատարակենք:

Աստուածընտիր և Սրբազան Տեսնե Յակոբայ վեհապետիդ տաքք գարշապարացն երկրպագոշիւն մատուցանեմ հրակեղ սիրով:

Ար և բազմաւ խոնարհութեամբ այժմ՝ ղնորալուր բանս՝ սկիզբն արարեալ համառօտաբար պատմեսցուք զամենայն անցսն մեր. թէ որպիսի բազմադիմի վիշտք և նեղութիւնք, և կամ որպիսի մահառիթ վտանգք և սարսուելի պատուհասք և փորձութիւնք, որք եկեալ պաշարեցին զմեզ յամենայն կողմանց և կուտեցան ՚ի գլուխս մեր յաղագս ծովացեալ յանցանացս մերոց, և կամ վերջապէս որպէս ազատեալ եղաք նորահրաշ սքանչելեօք և ամենախնամ գթութեամբն Եստուծոյ բարերարին: Բանդի ՚ի թուականիս Հայոց ՌՄԺԱ (1762), և յունիւ. ամսեան 20, ամենայն պատրաստութեւն ՚ի Պասրայ մտաք ՚ի նաւն Սալէհ չալապի կոչեցեալ լուրբին. և յաջողմամբն Եստուծոյ փրկանքեալ 40 օրն հասաք ՚ի Պանտար Սուրաթ առաջին քաղաքն Հնդկաց, ՚ի նոյն թուին և մարտի 12. և անդ արարաք զմեծահանդէս տօնն սրբոյ զատիկին. նաև աւարտեալ կատարեցաք անդ զամենայն գործ նուիրակութեան մերում. և յետ 15 աւուր անցանելոյ սրբոյ զատիկին, և ապրիլ ամսոյ 24, ՚ի Սուրաթու մտաք ՚ի նաւն ուրումն կրակապաշտի, պիղծ անունն նորին Սըրճի կոչուր. որ կամէաք գնալ ՚ի Բանկալայ յայնկոյս մեծ ծովուն աշխարհին Հնդկաց ՚ի մեծ նաւահանգիստ քաղաքն Սալկաթայ կո-